

Олег СЕНИК
магістрант II курсу
спеціальності 103 Науки про Землю
Науковий керівник – доц. Ігор ЧЕБОЛДА

ХАРАКТЕРИСТИКА ЙМОВІРНИХ ВАРІАНТІВ ПРИРОДООХОРОННИХ РІШЕНЬ СТАРОКОСТЯНТИНІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ З ВРАХУВАННЯМ КРИТЕРІЇВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сталий розвиток дає можливість забезпечення успішної діяльності суспільства у довгостроковій перспективі. Головною метою є досягнення соціальної справедливості, економічної стабільності та раціонального використання природних ресурсів для збереження навколишнього середовища. Варто наголосити, що концепція сталого розвитку стосується подолання голоду та бідності, скорочення диференціації рівня життя населення, забезпечення добробуту населення, збереження морських ресурсів, захист екосистем тощо. Саме врахування усіх 17 цілей, які закріплені у резолюції ООН, дасть можливість досягти сталого розвитку. Важливо, здійснювати комплексну оцінку усіх компонент сталого розвитку та забезпечення виконання цілей. Однак, доцільно також зосередити увагу на окремих цілях для більш детального їх вивчення.

Сталий розвиток громад нині є надзвичайно важливим. Територіальні громади зіткнулись з різними викликами, такими як забруднення повітря, затори на дорогах, нестача ресурсів та зменшення якості життя населення. Саме сталий розвиток міст може допомогти вирішити ці проблеми та забезпечити стабільний розвиток громадам в майбутньому [6]. Сталий розвиток населених пунктів в межах громади означає її розвиток, який забезпечує задоволення потреб сучасного покоління без позбавлення можливостей майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Це означає забезпечення збалансованого розвитку економіки, суспільства та довкілля.

Метою нашого дослідження є розробка природоохоронних рішень, які б покращили можливості функціонування Старокосянтинівської міської територіальної громади виходячи з критеріїв сталого розвитку.

Просторове планування є важливим для ефективного використання територіальних ресурсів для нових об'єднаних громад, територія яких значно збільшується. Це зробило дієвим реалізацію територіального та земельного потенціалу територіальних громад з урахуванням принципового вирішення розвитку, планування, забудови та іншого

використання територій громади, також за межами населених пунктів [4, с. 11].

Старокостянтинівська міська територіальна громада розташована в північно-східній частині Хмельницької області, адміністративний центр громади – місто Старокостянтинів. Чисельність населення громади становить 51,6 тис. осіб, з них 34,5 тис. осіб – міське, 17,1 тис. осіб – сільське населення. До складу громади входить 67 населених пунктів. На початок 2023 р. середній вік населення становив для чоловіків– 38,6 років, а у жінок– 44,1 років [2].

Для Старокостянтинівської міської територіальної громади нами пропонується низка природоохоронних рішень в контексті сталого розвитку території.

Територією громади протікають річки Случ, Ікопоть, Іква. Для прилеглих до долини річок просторів важливе відновлення заплави річок. Заплави виконують важливу функцію поглинання та накопичення води паводків, а також накопичують відклади, що є основою для збільшення рослинності у заплавах під час непаводкового періоду. Відновлення заплав дасть можливість річці розширити простір для безпечного розливання. Для цього потрібно усунути перешкоди між річкою та її природною заплавою. Заплави річок виконують підтримувальні та регулювальні функції, зокрема поглинання надлишкової води під час потужних дощів і весняних паводків, а також утримання та фільтрування дощової води; поглинання великої кількості вуглецю; осередок біорізноманіття. Рекомендованими заходами є усунення перешкод, поглиблення русла, затримка води, зміцнення дамб тощо.

Ще одним напрямком природоохоронних рішень для Старокостянтинівської міської територіальної громади є використання водно-болотних угідь. Вони є важливою екологічною нішею для біотичного різноманіття, накопичення та фільтрування дощової води та річкової також. Водно-болотні угіддя утримують надлишкову воду, поглинають вуглець, знижують температуру прилягаючих територій; підтримують біотичне різноманіття; локально впливають на опади та температуру повітря, що пов'язано з випаровуванням. Вони виконують роль природної губки, накопичують воду та регулюють потоки води під час затоплення; є природним фільтром для великої кількості забруднювачів. В умовах інтенсивних і частих злив, з об'ємом води часто не можуть впоратися облаштовані дренажні системи.

Зелені парковки є ще одним варіантом збереження довкілля в межах Старокостянтинівської міської територіальної громади, насамперед, самого міста Старокостянтинів. Такі парковки є

своєрідним типом проникної поверхні паркувальних місць, який засіяний газонною травою та укріплений спеціальними газонними решітками або спеціально облаштованою бруківкою. Зелені парковки зменшують поверхневий стік, підживлюють ґрунтові води, знижують температуру поверхні. Проникна поверхня є різновидом покриття, яке допомагає дощовій воді чи талому снігу швидко й ефективно всмоктуватися в ґрунт. Подібні парковки є рішенням для приватної забудови і для міської інфраструктури (парків, велодоріжок, дитячих майданчиків, паркінгів тощо) і є «зеленою» альтернативою традиційним покриттям з асфальту, бетону, бруківки, гуми.

Цікавим варіантом природоохоронних рішень для Старокостянтинівської міської територіальної громади можуть бути компостерні місця – спеціальні конструкції для накопичення та переробки харчових і садових відходів у органічне добриво. Так як більша частина громади зайнята сільським населеними пунктами, така технологія мала б бути популярною та дієвою. Найважливіший аргумент на користь компостування – це те, що в такий спосіб можна якомога швидше повернути органіку назад в екосистему, що матиме від неї лише користь. Потрапляючи на сміттєзвалища, харчові та садові відходи мають обмежений доступ до кисню, що змінює процес їхнього розкладання, утворюючи виділення метану. Внаслідок великих накопичень на сміттєзвалищах можуть виникати пожежі. Зі свого боку, під час займань у повітря виділяються шкідливі речовини (бензопірен, діоксини, оксиди нітрогену тощо). Частина з них викликають отруєння в людини, а інші – пришвидшують зміну клімату. До того ж, органіка виділяє багато рідини, яка стікаючи крізь шари сміття і насичуючись додатковими опадами, змішується з іншими типами відходів (пластик, скло, папір, небезпечні відходи), вступає з ними в реакцію, внаслідок чого утворюється фільтрат, який просочується у ґрунти та ґрунтові води. Відокремлюючи органіку від інших типів відходів, можна не тільки інвестувати в охорону довкілля, а й певною мірою нейтралізувати ризики для власного здоров'я. Враховуючи, що органічні відходи залежно від сезону становлять від 30% до 70% усіх відходів домогосподарства, їхнє сортування та компостування заощаджує кошти, що передбачені на вивезення твердих побутових відходів. Результатом компостування є добриво, що використовується для підживлення кімнатних та вуличних рослин. Відповідно до досліджень, за умови якісного компосту, врожайність рослин зростає до 20 %.

Ще одним варіантом для популяризації принципів сталого розвитку шляхом підтримки природоохоронних рішень для

Старокостянтинівської міської територіальної громади може бути запровадження різнотрав'я як різновиду газону, що складається переважно з лучних рослин та являє собою функціональну альтернативу традиційним газонним сумішам. Його можна застосовувати у місті Старокостянтинів, на узбіччях автомагістралей та сільськогосподарських угіддях. Якщо порівняти з моногазонами, різнотрав'я має низку екосистемних переваг. Так, лучні рослини відрізняються більш розвинутою кореневою системою, тому споживають менше води й не потребують частого поливу. Коренева система різнотрав'я затримує вдвічі більше води, що зменшує людинозалежність (поливання людьми) травника як у період підтоплення, так і посух. Лучні рослини до десяти разів вищі за звичайний газон, тож краще поглинають пил та шкідливі речовини, що потенційно можуть утворювати смог, а також знижують температуру повітря. Не менш важливу роль різнотрав'я відіграє для підтримки місцевих видів рослин, дрібних ссавців та комах-запилювачів, скорочення популяції яких особливо зросло впродовж останніх років. Лучні рослини дають запилювачам поживний пилок і нектар, а ще слугують місцем для розмноження та створюють зимовий прихисток. В основі різнотрав'я передбачено правильно підібрану насінневу суміш. Вона годиться для озеленення дахів, оскільки багато лучних рослин невибагливі до ґрунту, стійкі до сильного вітру та витривалі до високих температур. У садівництві та сільському господарстві висаджені між садами та посівами сільськогосподарських культур смуги лучних рослин зменшують кількість шкідників і підвищують врожайність культур.

Висновки. Впровадження природоохоронних рішень на території Старокостянтинівської міської територіальної громади на засадах сталого розвитку дозволить відображати реальну комплексну ситуацію і створили основу для оцінювання ефективності муніципального менеджменту та досягнутих результатів сталого розвитку громади. Потрібно якнайшвидше визначити цільові орієнтири для показників, де ті відсутні, та організувати збір статистики за Цілями сталого розвитку щоб розробити покроковий алгоритм покращення природоохоронної ситуації в громаді. Старокостянтинівська міська територіальна громада Хмельницької області є не відособленим утворенням, а відкритою системою, котра за допомогою багатосторонніх економічних, соціальних, управлінських, інформаційних зв'язків взаємодіє з іншими елементами просторової організації області. Їх структурованість, ресурсна затребуваність та внутрішня обумовленість обумовлюють стратегію розвитку таких територій.

Список використаних джерел:

1. Адміністративно-територіальний устрій України: методологічні основи та практика реформування: монографія / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»; наук. ред. В.С. Кравців. Львів, 2016. 264 с.
2. Децентралізація. Режим електронного доступу – <https://decentralization.ua/newgromada/4788>.
3. Кузишин А. В. Простір та особливості його вивчення в суспільних науках здобувачами вищої освіти. Досвід та вдосконалення якості практичної підготовки: постковідні та мілітарні виклики: Матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару. Тернопіль: Вектор, 2023. С. 3-5.
4. Кузишин А.В. Суспільно-географічна характеристика просторової розосередженості територіальних громад Тернопільської області. Вісник Тернопільського відділу Українського географічного товариства. Тернопіль: СМП «Тайп». № 7 (випуск 7), 2023. С. 10-15.
5. Кузишин А. В., Поплавська І. В., Задворний С. І., Пушкар Б. Т., Горошко А. А. Особливості просторової диференціації територіальних громад: приклад Тернопільської області. Слобожанський науковий вісник. Серія: Природничі науки. 2024. Випуск 1, С. 97-104.
6. Панчишин Т. В., Вдовин М. Л. Компоненти сталого розвитку територіальних громад та регіонів в умовах суспільно-політичних викликів. Економіка та суспільство, 20223. (50). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2379/>.
7. Старокостянтинівська міська територіальна громада. Сайт територіальної громади. URL: <https://gromada.info/gromada/skostyantynivska/>.